

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 6085/23

לפני: כבוד השופט ע' גרוסקופף
כבוד השופט א' שטיין
כבוד השופטת ר' רונן

העותרת: לביא זכויות האזרח מינהל תקין ועידוד
ההתיישבות

נגד

המשיבים: 1. הרשות השופטת
2. בית המשפט העליון
3. נשיאת בית המשפט העליון - השופטת א' חיות
4. נציב תלונות הציבור על השופטים

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותר: עו"ד אבי סגל; עו"ד יעל סינמון

פסק-דין

השופטת ר' רונן:

1. עניינה של העתירה שלפנינו בבקשת העותרת כי נורה למשיבים 1-3 (הרשות השופטת; בית המשפט העליון; ונשיאת בית המשפט העליון – השופטת א' חיות) לנמק מדוע החליטה הרשות השופטת בראשותה של המשיבה 3 (להלן: הנשיאה חיות) לקיים את הדיון בעניינינו של חוק יסוד: השפיטה (תיקון מספר 4) (להלן: התיקון לחוק יסוד השפיטה) בהרכב מורחב של 15 שופטים, בראשות הנשיאה חיות, חרף העובדה כי קיים חשש למשוא פנים ולפגיעה במראית פני הצדק באופן המונע מהנשיאה חיות להשתתף בדיונים בדבר שאלת חוקיות התיקון לחוק היסוד.

כן מתייחסת העתירה לכך שהמשיב 4, נציב תלונות הציבור על שופטים (להלן: הנציב) לא התערב ולא מנע את החלטת הנשיאה חיות לשבת בראש ההרכב בדיון בעניינו של התיקון לחוק יסוד השפיטה, חרף קיומו של חשש למשוא פנים ולפגיעה במראית פני הצדק באופן המונע מהנשיאה חיות להשתתף בדיונים בדבר שאלת חוקיות התיקון.

2. העתירה מבוססת על טענת העותרת לפיה הנשיאה חיות הביעה את עמדתה "הסופית והמוחלטת" ביחס לשאלת המפתח העומדת בלב העתירות דלעיל, והיא שאלת חוקיות התיקון לחוק יסוד השפיטה ושאלת צמצום עילת הסבירות. בכך מתייחסת העותרת לנאום שנשא הנשיאה חיות ביום 12.1.2023 בכנס העמותה למשפט ציבורי. לטענתה, מדברי הנשיאה חיות בנאום האמור, עולה כי היא הביעה את דעתה וקבעה מפורשות כי התיקון לחוק יסוד השפיטה (שיוער במאמר מוסגר שלא היה בתוקף באותו מועד, ואף לא היה ברור אם ובאיזה נוסח הוא יתקבל), הינו "חלק ממתקפה שלוחת רסן על מערכת המשפט וחלק מתוכנית לדיסוק מערכת המשפט".

העותרת טענה כי על שופט להגיע לדיון בנפש חפצה, ולגבש את עמדתו רק לאחר שמיעת הטענות. לגישה, כאשר בית משפט גילה בפומבי את דעתו ביחס לסוגיה משפטית שהיא רלוונטית לדיון המשפטי, יש בכך כדי לפגוע הן במתדיין עצמו והן בציבור כולו ובבסיס מערכת המשפט.

3. העותרת מפנה בהקשר זה להוראת סעיף 77א(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד – 1984, לפיה שופט לא יישב בדיון אם מצא כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט. נטען כי ההלכה הפסוקה קבעה בהקשר זה כי כדי להביא לפסילת שופט יש להראות בסיס לקיומו של חשש ממשי אובייקטיבי למשוא פנים, וכי אין די בחשש סובייקטיבי בהקשר זה. לגישה העותרת, מאחר שהנשיאה חיות הביעה את עמדתה ביחס לחוקיותו של התיקון לחוק יסוד השפיטה, ברי כי היא גיבשה זה מכבר את דעתה בהקשר זה. מכאן שהוכח – כך לטענתה – קיומו של חשש ממשי ואובייקטיבי למשוא פנים ולפגיעה במראית פני הצדק המונע ממנה להשתתף בדיונים בשאלת חוקיותו של התיקון האמור. מסקנה זו נובעת לפי הטענה מהתבטאויות של הנשיאה עצמה בפסקי דינה.

דיון והכרעה

4. לאחר שעיינו בעתירה ובנספחים לה, אנו סבורים כי דינה להידחות על הסף, אף ללא תגובת המשיבים.

5. כפי שעולה מהאמור לעיל, העתירה מבוססת על הוראת סעיף 77א(א) לחוק בתי המשפט הקובע:

"שופט לא יישב בדיון אם מצא, מיזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט."

ואולם, כעולה מסעיף קטן (ב) לסעיף 77, הדרך הדיונית שנקבעה על ידי המחוקק לפסילת שופט מלשכת בדין היא על ידי הגשת בקשת פסלות לשופט עצמו. כך קובע הסעיף:

”נטענה טענת פסלות נגד שופט, יחליט בה אותו שופט לאלתר ולפני שיתן כל החלטה אחרת.”

הרציונל העומד בבסיס הסעיף הוא ברור – השופט שלגביו נטענת טענת הפסלות, רשאי ואף חייב להתייחס אליה ולהבהיר את עמדתו לגביה. כך, השופט עשוי לקבל את הבקשה ולהחליט לפסול את עצמו מלדון בהליך; והוא אף עשוי להיות סבור כי דין הבקשה להידחות – וכאשר זה המצב, הוא ינמק את הטעמים לכך (ראו למשל: יגאל מרזל דיני פסלות שופט, בעמודים 314-315 (2006) (להלן: מרזל); מאיר שמגר “על פסלות שופט – בעקבות ידי תרתי משמע” גבורות לשמעון אגרנט 87 (התשמ”ז)).

בהמשך לכך קובע סעיף 77א(ג) לחוק בתי המשפט את הדרך להשיג על החלטה כאמור, כדלקמן:

”החלטת שופט או בית משפט לפי סעיף זה תהיה מנומקת, ורשאי בעל דין לערער עליה לפני בית המשפט העליון; בערעור ידון נשיא בית המשפט העליון, או מותב של שופטי בית המשפט העליון, או שופט אחד, הכל כפי שיקבע הנשיא.”

6. העולה מהמקובץ הוא כי כאשר יש לבעל דין טענת פסלות, הוא צריך להעלותה קודם כל לפני השופט שהטענה נטענת לגביו (ראו גם: ע”פ 344/99 בשן נ’ מדינת ישראל, פ”ד נג(2) 599 (1999); כאשר על החלטתו של אותו שופט ניתן לערער לפני בית המשפט העליון. לא הוצג על ידי העותרת טעם מבורר לעקיפת המסלול שקובע חוק בתי המשפט בהקשר זה באמצעות עתירה לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, מבלי שהוגשה בקשת פסלות מתאימה במסגרת אותן עתירות לנשיאה חיות עצמה. מטעם זה – דין העתירה להידחות.

יובהר בהקשר זה כי אין במכתב מיום 3.8.2023 שצורף כנספח 2 לעתירה שכותרתו “התראה בהולה בטרם נקייטת הליכים משפטיים”, הממוען לנשיאה חיות ולנציבות תלונות הציבור על שופטים – כדי לקיים את הוראות את הדין.

7. בשולי הדברים אך לא בשולי חשיבותם אוסיף ואציין כי ככלל, כעולה מסעיף 77א(א) לחוק בתי המשפט וכפי שנפסק זה מכבר בפסיקה, הזכות להעלות טענות פסלות

נגד שופט נתונה רק לבעלי הדין בהליך שבגדרו מועלית הטענה (ראו בג"ץ 1622/00 יצחק נ' נשיא בית המשפט העליון, פ"ד נד(2) 54, 61 (2000) (להלן: עניין יצחק); מרזל, בעמוד 62). בעניין יצחק קבע בית משפט זה כי האפשרות של מי שאינו בעל דין להעלות טענת פסלות, קיימת אם בכלל, רק במקרים "חריגים ונדירים, בהם נראה גלוי וברור שלבעלי הדין יש עניין שלא להעלות טענת פסלות נסמכת על עילה מוצדקת, והעניין שיש לציבור שהטענה תועמד לבירור, גובר בבירור על עניינם של הצדדים להליך להימנע מהעמדתה לבירור" (פסקה 7).

העותרת דנן איננה בעלת דין בעתירות שאליהן מתייחסת עתירתה, וספק רב בעינינו אם המקרה הנוכחי הוא אחד מאותם מקרים "חריגים ונדירים" המצדיקים לאפשר לה בכל זאת להעלות טענת פסלות.

8. באשר לעתירה המכוונת נגד הנציב, גם דינה דחייה על הסף. כך, סעיף 17(5) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב – 2002 קובע כי נציב לא יברר תלונה שהיא –

"בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור ענינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור".

בנסיבות אלה, שאלת פסילתה האפשרית של הנשיאה מלדון בעתירות ממילא אינה שאלה שהנציב היה מוסמך לדון בה. יתרה מכך, סעיף 24(ג) לחוק האמור קובע כי בית המשפט לא יזקק "לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב תלונות הציבור בענין תלונה". מכאן שגם דינה של העתירה נגד הנציב להיות מסולקת על הסף.

9. לאור כל האמור לעיל אנו דוחים את העתירה על הסף. משלא התבקשה תגובה והרבה לפני משורת הדין – איננו עושים צו להוצאות.

ניתנה היום, כ"ו באב התשפ"ג (13.8.2023).

שופט

שופט

שופט